

Beata Ciepły

Narzędzie dydaktyczne dla klasy V szkoły podstawowej

Scenariusz lekcji dotyczącej kształcenia językowego – tryby czasownika

Opanowanie języka, czyli narzędzia porozumiewania się ze światem, a zarazem środka do jego poznawania, stanowi istotny element w procesie socjalizacji. Niniejszy scenariusz proponuje zindywidualizowane ćwiczenia dostosowane do stylów uczenia się, mające na celu wprowadzenie piątoklasistów w przyjęty kulturowo profil komunikacyjny, oparty na uniwersalnych zasadach i normach odwołujących się do etykiety językowej. Funkcjonalne wykorzystywanie w kontaktach międzyludzkich zabiegów składających się na pojęcie grzeczności językowej, czyli zastępowanie wyrazów w trybie oznajmującym czasownikami w formie trybu przypuszczającego czy rozkazującego kreuje wzorce werbalne warte naśladowania.

Temat: *Podwój swój trud, a stanie się cud. Czy dzięki naszej wiedzy potrafilibyśmy nauczyć sztuczną inteligencję (SI) poprawnego posługiwania się trybami czasownika?*

Cele:

1. Porozumiewanie się w języku ojczystym w sposób poprawny i zrozumiały, celowy i świadomy.
2. Budowanie wrażliwości językowej poprzez odwołanie się do etykiety komunikacyjnej.
3. Rozwijanie świadomości werbalnej dzięki rozpoznawaniu intencji komunikacyjnej nadawcy, ze szczególnym uwzględnieniem używania form gramatycznych służących wyrażaniu grzeczności.
4. Utrwalanie postawy aktywnego czytelnika rozumiejącego, wykorzystującego i refleksyjnie przetwarzającego tekst, w tym tekst kultury.
5. Pobudzanie do kreatywnego myślenia mającego na celu uruchamianie procesu analizy zjawiska i wyciągania wniosków, zrozumienie zależności przyczynowo-skutkowych, przetwarzanie danych.
6. Kształtowanie postawy samodzielności i wytrwałości w trakcie rozwiązywania problemów, w tym problemów komunikacyjnych.
7. Umożliwienie każdemu uczniowi przeżycia sukcesu i satysfakcji z własnej pracy.

Uwagi ogólne:

- zajęcia proponowane uczniom, którzy poznali terminy związane z nauką o czasowniku, potrafią wskazać i nazwać bezokolicznik, dokonać jego odmiany przez osoby, liczby i rodzaje w trzech czasach, znają także tryby czasownika, wiedzą, w jaki sposób je tworzyć, ale potrzebują utrwalenia wiadomości; zatem lekcja może stanowić materiał do powtarzania wiedzy i kształcenia umiejętności.

Nauczyciel przed lekcją:

- aranżuje przestrzeń tak, by uczniowie mogli w pierwszej części lekcji zająć miejsca ustawione w kręgu, następnie bezpiecznie przemieszczać się pomiędzy punktami informacyjnymi zwanymi *wyszukiwarkami internetowymi* rozmieszczonymi w rogach sali (**załączniki nr 1, 2, 3, 4**), na koniec zająć stanowiska pracy przygotowane dla trzy-, cztero- czy pięcioosobowych grup, jednocześnie mając możliwość obserwowania głównego ekranu multimedialnego i tablicy szkolnej,
- przygotowuje trzy punkty informacyjne zwane *wyszukiwarkami internetowymi*: zawiesza w różnych kątach sali po jednym plakacie objaśniającym styl uczenia się (**załącznik nr 1, 2, 3**), układa obok każdego wydrukowane i wycięte ikonki – znaczki symbolizujące opisywane predyspozycje sensoryczne (**załącznik nr 4**),
- planuje ilość ułożonych ikonek-znaczników w ten sposób, by samodzielne wybory uczestników zajęć pozwoliły stworzyć zespoły kilkuosobowe, złożone z uczniów o różnych stylach uczenia się: wzrokowca, słuchowca i kinestetyka (liczebność jest ważna, mniejsza ilość uczniów podczas grupowego opracowywania trudnego materiału gramatycznego pozwoli zaangażować wszystkich),
- drukuje pomoce dydaktyczne dla siebie (**załączniki nr 5, 17**) i utworzonych grup (**załączniki 6-16**).

Wskazówka:

- Korzystnie byłoby poprosić wychowawcę klasy, by wcześniej przeprowadził zajęcia szkoleniowe poświęcone stylom uczenia się, zachęcił uczniów do określenia ich preferencji sensorycznych dzięki zastosowaniu komercyjnego programu <https://indywidualni.pl/> (dostęp: 14.08.23) lub bezpłatnego testu psychologicznego https://www.quizme.pl/q/pedromatteo/jaki_jest_twoj_styl_uczenia_sie?fbclid=IwAR2m_80L4xNhQxz48A5QQRtGXgKZMuRKcEcgMH18-C5p-neWswan02IshOA (dostęp: 14.08.2023) i opowiedział o możliwości dostosowania przekazu wiedzy do indywidualnych predyspozycji uczniów.

I. FAZA WSTĘPNA – poszerzanie zakresu pamięci

Komentarze organizacyjne	Tok lekcji	Komentarze metodyczne
<p>Nauczyciel prosi, by uczniowie zajęli miejsca w kręgu; proponuje ćwiczenie kontrolujące pojemność pamięci, a polegające na zapamiętaniu w ciągu dwóch minut 13 niepowiązanych ze sobą czasowników w takiej kolejności, w jakiej są zapisane na tablicy (załącznik nr 5). Po upływie wyznaczonego czasu prowadzący zasłania tablicę i prosi, aby każdy uczestnik zapisał utrwalone przez siebie słowa.</p> <p>Wynik podają tylko ci, którzy chcą podzielić się odczuciami. Nauczyciel proponuje podniesienie efektywności zapamiętywania dzięki zastosowaniu mnemotechnik (załącznik nr 5).</p> <p>Nauczyciel wyjaśnia pojęcie inteligencji, pokazuje sposoby uczenia się człowieka i porównuje je z możliwościami, jakie w tym zakresie posiada stworzona przez niego maszyna; wykorzystuje albo własną wiedzę, albo materiał multimedialny https://www.youtube.com/watch?v=iM5uckCPLik&t=1s (dostęp: 9.08.23).</p>	<ol style="list-style-type: none"><li data-bbox="569 524 1035 739">1. Zaproszenie do udziału w doświadczeniu mającym na celu poznanie możliwości własnej pamięci (zapamiętywanie słów).<li data-bbox="569 1187 1035 1299">2. Prezentacja mnemotechniki zwanej <i>rzymski pokój</i>.<li data-bbox="569 1612 1035 1814">3. Zwrócenie uwagi na istotę inteligencji w procesie uczenia się człowieka i stworzonych przez niego maszyn.	<p>Zajęcie miejsc ułożonych w krąg ułatwia uczniom i nauczycielowi nawiązywanie kontaktu wzrokowego, budowanie relacji, integrację.</p> <p>Mnemotechnika wykorzystuje naturalne możliwości mózgu i wpływa na zwiększenie efektywności zapamiętywania, bazuje na obrazach, wyobrażeniach, a nie słowach. Obraz zapamiętujemy kilkadziesiąt tysięcy razy szybciej niż słowo.</p> <p>Przywołanie aktualnego tematu, a takim jest wykorzystywanie w życiu człowieka sztucznej inteligencji (SI), nadaje lekcji, skupionej wokół zagadnień z dziedziny gramatyki, atrakcyjności.</p>

Mianem sztucznej inteligencji określa się zdolność maszyn do naśladowania ludzkiej inteligencji podczas wykonywania zadań, oznacza to m.in. przyjmowanie przez te maszyny danych z zewnątrz i wykorzystywanie ich do uczenia się na potrzeby zaprogramowanego działania, co pozwala im dostosowywać swoje zachowania do zmieniających się warunków bez konieczności ingerencji człowieka. SI działa w oparciu o umiejętność uczenia się i rozpoznawania wzorców.

Nauczyciel zwraca uwagę uczniów na fakt, iż każdy podczas odbierania, przetwarzania i zapamiętywania informacji preferuje określony styl uczenia się. Z tego powodu namawia ich, by zapoznali się z wiadomościami zamieszczonymi w punktach informacyjnych (**załącznik nr 1, 2, 3**), dokonali samooceny i zabrali ikonkę (**zał. nr 4**) symbolizującą ich dominantę sensoryczną. Należy zadbać, by ilość przygotowanych znaczników odpowiadała liczebności zespołu klasowego, a wybory indywidualne przełożyły się na powstanie kilkuosobowych zespołów o różnych stylach uczenia się.

4. Propozycja zaprogramowania *maszyny myślącej*, by ta mogła służyć wskazówkami podczas sprawdzianu gramatycznego badającego u uczniów poziom wiedzy na temat trybów czasownika.

5. Zaproszenie uczniów do korzystania z usług klasowej *wyszukiwarki informatycznej* (wymagowanego urządzenia) trafnie rozpoznającej preferencje sensoryczne użytkowników.

6. Stworzenie zespołów skupiających uczniów preferujących różne style uczenia się.

Zwrócenie uwagi na konieczność uczenia kogoś/czegoś pozytywnie wpłynie na motywację wszystkich członków zespołu klasowego w procesie przyswajania wiedzy.

Dokonanie podziału na grupy ma na celu stworzenie zespołów złożonych z uczniów o różnorodnych możliwościach intelektualnych; działanie drużynowe zwiększy efektywność pracy jednostki przez ograniczenie ryzyka indywidualnych błędów czy udzielenie pomocy tym, którzy mają trudności w wykonaniu zadania (**załącznik nr 4**):

wzrokowiec – uczeń myśli obrazami, szybciej zapamiętuje kolorową informację przekazaną za pomocą map, diagramów, rysunków, grafów czy wykresów, zwraca uwagę na kolor, kształt, wygląd, cechy

Czego potrzebują maszyny, by się uczyć? Do uczenia się maszynom, podobnie jak ludziom, potrzebne są dane i sposoby na przyjmowanie ich. Jako ludzie korzystamy z naszych zmysłów, by zdobywać informacje oraz uczyć się, jak te informacje analizować i wykorzystywać. W przypadku maszyn wyposażonych w różnego rodzaju czujniki, które pozwolą im zbierać dane konkretnego typu, potrzebna jest dobrze wypełniona matryca z poprawnymi informacjami, a informacje te będą dotyczyć użycia trybów czasownika.

Nauczyciel podkreśla znaczenie odpowiedniego doboru tekstu do ćwiczeń, według których chcemy uczyć maszynę poprawności językowej. Najciekawsze propozycje można znaleźć wśród utworów poetyckich, szczególnie tych, które zostały zaliczone do zestawu klasyki literatury, zatem proponuje wiersz Leopolda Staffa *Kochać i tracić*, który albo sam odczytuje, albo odtwarza nagranie: (dostęp: 14.08.2023)
<https://www.youtube.com/watch?v=7zlgTJfl4wc>

7. Zaproszenie członków grup do pracy nad zaprogramowaniem *maszyny myślącej*.

8. Odczytanie wiersza Leopolda Staffa *Kochać i tracić* zamieszczonego w tomiku *Łabędź i lira* – wizualizacja (dostęp: 14.08.23)
https://img.freepik.com/premium-photo/footprints-beach-sunset_29505-462.jpg?w=360

9. Zaproszenie do pracy nad tekstem (**załącznik nr 6**).

słuchowiec – preferuje wykłady, ćwiczenia, dyskusje, mówienie, uczy się, słuchając, ale i mówiąc, ma dobrą pamięć do dialogów, muzyki, dźwięków, łatwo zapamiętuje nazwy własne, szybko uczy się wierszyków, rymowanek, melodii

kinestetyk – uczy się dzięki wykonywaniu czynności, najlepiej chłonie wiedzę przez doświadczenie, przykład i ćwiczenia, uwzględniając korzystanie z demonstracji, filmów wideo odnoszących się do świata rzeczywistego, dobrze wykonuje ćwiczenia wymagające stosowania nowo poznanej wiedzy w codziennym życiu

II. FAZA WŁAŚCIWA – zbieranie informacji koniecznych do zakodowania maszyny

Komentarze organizacyjne	Tok lekcji	Komentarze metodyczne
<p>Uczniowie zebrani w zespołach otrzymują zaproszenie do pracy inżynierskiej mającej na celu wykonanie matryc informacyjnych, mówiących o sposobie tworzenia czasowników w trzech trybach, z uwzględnieniem odmiany przez osoby, liczby, rodzaje i czasy.</p> <p>Nauczyciel proponuje, w oparciu o tekst literacki, wykonanie kilku matryc do kodowania (zał. nr 8), które powinny dostarczyć SI informacji na temat budowania i użycia trybów czasownika. Rozdaje po jednej matrycy każdemu zespołowi, objaśniając, że uzupełnienie jej będzie możliwe po wykonaniu podanego ćwiczenia gramatycznego, innego dla każdego zespołu, a polegającego na ułożeniu kostek domina (załączniki nr 9–15). Zatem każda grupa dostaje własną matrycę i odpowiadający jej zestaw domina: 1. grupa – zał. nr 8 i zał. nr 9 2. grupa – załącznik nr 8 i zał. nr 10, 3. grupa – załącznik nr 8 i zał. nr 11, 4. grupa – załącznik nr 8 i zał. nr 12,</p>	<p>1. Zapisanie tematu lekcji: <i>Podwój swój trud, a stanie się cud. Czy dzięki naszej wiedzy potrafilibyśmy nauczyć sztuczną inteligencję (SI) poprawnego posługiwania się trybami czasownika?</i></p> <p>2. Zaproszenie uczestników zajęć do udziału w projekcie sporządzenia kompleksowej matrycy wiedzy.</p> <p>3. Przygotowanie warsztatu pracy programistów – przekazanie pakietów zadaniowych każdej grupie eksperckiej: jednej niepowtarzalnej matrycy (załącznik nr 8), jednego zestawu profesjonalnych kostek domina dopasowanych do matrycy opisującej badany tryb czasownika (wybór: załączniki 9 – 15).</p> <p>4. Rozpoczęcie działań związanych z programowaniem: zapoznanie się z treścią matrycy, odczytanie poleceń, ułożenie wszystkich kostek domina, analiza, interpretacja, wnioskowanie, uzupełnianie matrycy.</p>	<p>Każdy uczestnik zajęć powinien poczuć, że przypisane mu zadania odpowiadają jego umiejętnościom, a współdziałanie z innymi daje szansę na zrozumienie tematu i poprawne ukończenie pracy.</p> <p>Wzrokowiec uzupełnia tabelę, wpisuje uwagi, rysuje znaki, dba o estetykę wykonania, obmyśla kolorystykę, sprawdza poprawność realizacji ćwiczeń, korzysta z wcześniej sporządzanych notatek, ostatecznie rozstrzyga wątpliwości.</p> <p>Sluchowiec czyta polecenia zadań, inicjuje i prowadzi dyskusję, rozwiązuje problemy, odczytuje notatki, nadzoruje działania twórcze, odpowiada na pytania nauczyciela, prezentuje efekty pracy zespołu.</p> <p>Kinestetyk wykonuje ćwiczenia, układając kostki domina, pełni funkcję kuriera odbierającego pakiety złożone z zadań, wskazówek, dba o utrzymanie dobrego tempa pracy, nadzoruje czas wykonywania kolejnych etapów.</p>

5. grupa – załącznik nr 8 i zał. nr 13,
6. grupa – załącznik nr 8 i zał. nr 14,
7. grupa – załącznik nr 8 i zał. nr 15.
Podczas zajęć nauczyciel kontroluje działania uczniów, pomaga, wspiera, motywuje, sprawdza poprawność. Nauczyciel zaprasza przedstawicieli grup (najlepiej słuchowców), by zaprezentowali efekty pracy zespołowej, eksponując matrycę kodowania i odpowiadając na pytania innych programistów; w ten sposób koderzy budują przestrzeń informatyczną wyposażoną w niezbędną wiedzę służącą nauce o trybach czasownika. Każdy kinestetyk imituje proces wpisywania danych (np. na tekturze wyglądającej jak klawiatura), a po przyjętym przez program wpisie (akceptacja nauczyciela), zespoły włączają wirtualny przycisk ENTER. W tym momencie warto zaproponować uczniom wdrożenie systemu kontroli zrozumienia wiadomości, wyrażonej w formie matrycy kompetencji (**załącznik nr 7**), a dającej szansę wyrażenia własnych odczuć na temat poziomu poznania informacji.

5. Przyjęcie i zastosowanie narzędzia oceniającego wewnątrz grupy poziom umiejętności i wiedzy – matrycy kompetencji (**załącznik nr 7**).

6. Przedstawienie wyników pracy: prezentacja graficzna, wypowiedź ustna, dyskusja, udzielanie odpowiedzi na pytania partnerów-programistów.

7. Podsumowanie wiadomości dotyczących sposobu budowania trzech trybów czasownika – wzajemne uczenie się.

8. Podkreślenie znaczenia nauki opartej na doświadczeniu – popełnianie błędów jest częścią procesu uczenia się.

9. Dokonanie samooceny dzięki matrycy kompetencji, wyrażenie własnych oczekiwań dotyczących przyswajania wiedzy na temat trybów czasownika (**załącznik nr 7**).

Uczniowie podczas wykonywania zadań mogą kontaktować się z nauczycielem, korzystać z notatek, poszukiwać wiedzy w Internecie, eksplorując szkolne zasoby, dobierać wskazówki z puli informatycznej przygotowanej przez nauczyciela (**załącznik nr 16**); takie wsparcie daje im poczucie komfortu, buduje intuicję opartą na doświadczeniu.

Warto wspomnieć, że mechanizm uczenia się i zapamiętywania dzięki rozpoznawaniu wzorów u człowieka i maszyny jest bardzo podobny, stąd obu grupom zdarzają się błędy. Prawdopodobieństwo pomyłki zależne jest od ilości dostępnych danych. Im więcej informacji posiada (SI), tym mniejsza szansa na jej pomyłkę. Czy sztuczna inteligencja może uczyć się na własnych błędach? Bardziej zaawansowane maszyny eliminują niedoskonałości, jest jednak jeden warunek – muszą najpierw dowiedzieć się, że zrobiły błąd, zatem niech uczniowie nie obawiają się popełniania błędów (akceptacja błędów), po zdiagnozowaniu można je poprawić.

III. FAZA KOŃCOWA – wgranie *maszynie myślącej* aplikacji uczącej etykiety językowej

Komentarze organizacyjne	Tok lekcji	Komentarze metodyczne
<p>Nauczyciel zauważa, że proces projektowania inżynierskiego (a takim zapewne było kodowanie <i>maszyny myślącej</i>) jest cyklem, co oznacza, że po etapie testów programista powinien przejść do etapu ulepszeń, jednak by te odpowiadały aktualnym potrzebom użytkowników SI, konstruktor musi postawić odpowiednie pytania. Warto zapytać o to, w jaki sposób zmienia się charakter tekstów, gdy pojawiają się różne formy trybu w czasownikach.</p> <p>Tryby czasownika to kategorie gramatyczne określające stosunek osoby mówiącej do wypowiedzianych treści, odmiana czasownika przez tryby pozwala tworzyć formy, dzięki którym można coś stwierdzić, sformułować polecenia i życzenia, a także wyrazić przypuszczenia i wątpliwości (zał.nr6).</p> <p>Grzecznościowe zachowania językowe wskazują na konkretne rozwiązania: użycie form trybu przypuszczającego dystansuje wobec rozmówcy, co pozwala na grzecznościowe wyrażenie</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zaproszenie do udziału w warsztatach proponujących naukę twórczego pisania – modyfikacja tekstu lirycznego <i>Kochać i tracić</i> Leopolda Staffa. 2. Zabawa słowem – zamiana bezokoliczników zawartych w wierszu <i>Kochać i tracić</i> na formy osobowe czasownika (załącznik nr 6). 3. Zwrócenie uwagi na różnicę między poprawnym używaniem form trybów bez wiedzy o grzecznościowych zachowaniach językowych a posługiwaniem się trybami czasownika z zamiarem wyrażenia swojej kultury osobistej i szacunku wobec rozmówcy. 	<p>Zabawa słowem, czasami przynosząca odrealnienie świata, zniekształcenie rzeczywistości, daje możliwość poznania właściwości języka, ukazuje powiązania często odmienne od standardowych. Tworzenie przekształconych tekstów wymaga wrażliwości na słowo i jego melodię, poczucia humoru, wyobraźni.</p> <p>Zabawa słowem zazwyczaj okazuje się interesująca, uczniowie odwołują się do dostępnych im, oswojonych kodów językowych zakorzenionych w literaturze dla dzieci.</p>

prośb i zapytań, często obok stosowane są inne wyrazy grzecznościowe, takie jak *proszę i przepraszam* (*Przepraszam, czy zechcielibyście przeczytać wiersz Leopolda Staffa?*); połączenie rzeczowników *pan, pani, państwo* z czasownikami w 3. osobie trybu rozkazującego, tworząc sytuację oficjalną, odbierane jest jako grzecznościowe (*Niech Państwo pokochają poezję.*); użycie trybu oznajmującego w 1. osobie 1. mn. czasu teraźniejszego zamiast rozkazującego w tej funkcji jest złagodzoną formą polecenia (*Żałujemy!*); forma 2.osoby czasu przeszłego ma charakter bardziej kategoriyczny niż 2. osoba trybu rozkazującego (*Padniesz boleśnie i znów się podniesiesz*).

<https://www.youtube.com/watch?v=mOzPUpWqYs4> (dostęp: 14.08.2023).

4. Położenie nacisku na etykietę językową opartą o zasady i normy werbalne.

5. Zbudowanie pozytywnego wzoru świadomego użytkownika językowego *savoir-vivre*'u, któremu przyświeca określona intencja komunikacyjna.

4. Dziś dowiedzieliśmy się, że:

- każdy powinien rozpoznać swój styl uczenia się zależny od zmysłów, dzięki którym odbiera informacje i przekazuje do struktur mózgowych,
- piękno języka poezji stanowi dla odbiorców kultury wzór, który należy utrwalać i przekazywać,

Poprawne rozpoznawanie wzorców gramatycznych nie zawsze przynosi zadowalające efekty; jeśli użytkownikowi braknie umiejętności stosowania form grzecznościowych, jego przekaz może być odbierany jako nietaktowny czy niegrzeczny.

- używanie zróżnicowanych form gramatycznych czasownika (np. trybów) służy wzbogacaniu treści, urozmaicaniu przekazu, oddawaniu intencji, emocji mówiącego,
- stosowanie etykiety językowej podczas codziennych spotkań międzyludzkich buduje pozytywny wizerunek użytkowników języka.

5. Zadanie domowe:

Zadanie domowe może być wykonane w formie tradycyjnej, czyli zapisane w zeszycie lekcyjnym, może być sporządzone w wersji multimedialnej, np. w postaci nagrania wideo albo też nagrania dźwiękowego; wszystkie propozycje są równie interesujące, bo odzwierciedlają różne style uczenia się.

Obejrzyj krótki film ukazujący wywiad, jaki młoda dziennikarka przeprowadziła z kobietą-robotem wyposażonym w sztuczną inteligencję:

<https://www.youtube.com/watch?v=-Sn9XjpTUD8M> (dostęp:14.08.23).

Dopisz do wywiadu co najmniej trzy pytania, stosując czasowniki w trybie przypuszczającym. Ich użycie podniesie rangę tekstu i podkreśli Twoją kulturę językową, przynosząc Ci uznanie słuchaczy.

Kolejna lekcja może być propozycją stworzenia podcastu nagranych według scenariusza złożonego z przygotowanych przez uczniów pytań do wywiadu.

WZROKOWIEC

- **nie mam problemów z koncentracją**
- **prowadzę przejrzyste notatki**
- **łatwo zapamiętuję**
- **mam *pamięć fotograficzną***
- **nie mam problemów z ortografią**
- **prace pisemne nie sprawiają mi problemów**
- **czytam szybko i poprawnie**
- **ćwiczenia ze słuchu i dyskusje nie są moją mocną stroną**
- **miewam problemy z wymową**

SŁUCHOWIEC

- **uwielbiam ćwiczenia ze słuchu i głośnie czytanie**
- **z łatwością naśladowuję akcent i intonację**
- **jestem dobrym mówcą**
- **lubię dyskusje**
- **szybko zapamiętuję to, co usłyszę**
- **nie lubię prac pisemnych i cichego czytania**
- **piszę z błędami**
- **robię niestaranne notatki**
- **często rozmawiam w czasie lekcji**

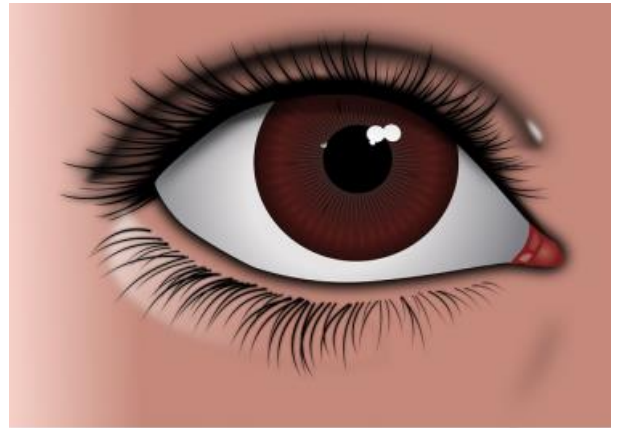

KINESTETYK

- uwielbiam być w ruchu
- jestem bardzo aktywny na lekcji
- nie przejmuję się popełnianymi błędami
- lubię przewodzić grupie
- uczę się poprzez praktykę
- dużo gestykuluję
- nie potrafię długo pozostawać bez ruchu
- cechuje mnie *słomiany zapach*
- najpierw zrobię, potem pomyślę
- planowanie sprawia mi kłopot
- czasami jestem chaotyczny

Załącznik nr 4

źródło: https://stock.adobe.com/pl/category/states-of-mind/261?load_type=category

Załącznik nr 5

Czasowniki, pochodzące z wiersza Leopolda Staffa *Kochać i tracić*, powinny zostać przepisane na tablicę szkolną w przedstawionej kolejności. Uczniowie zapewne zrozumieją znaczenie każdego z nich, wyjątek może stanowić wyraz *zbiegać*, jego istotę należy wytłumaczyć w kolejnej części lekcji podczas omawiania tekstu literackiego.

kochać, tracić, pragnąć, żałować, padać, podnosić, krzyczeć, błagać, prowadź, jest, zbiegać – w znaczeniu: *przemierzać jakąś przestrzeń, iść, zostały*

Przykładowy tekst wizualizacji:

Wyobraź sobie drzwi swojego pokoju, ulubionego miejsca... Jakiego są koloru, może mają szybę, jak wygląda klamka, a może są to drzwi przesuwane? Po otwarciu drzwi pomyśl o tym, co widzisz z prawej strony pomieszczenia. Spróbuj rozejrzeć się wokół i znaleźć 13 dobrze znanych, różniących się od siebie przedmiotów, których miejsce się nie zmienia. To może być szafa, łóżko, fotel, kaloryfer, półka, biurko, ale też obraz, plakat, maskotka, zegar. Ułóż te wszystkie przedmioty po kolei, by były uporządkowane zgodnie z miejscem, które zajmują w twoim pokoju, przypisz im zapisane na tablicy czynności, zrób to, wyolbrzymiając ich znaczenie. Głęboko odetchnij, poczuj zapach, usłysz typowe dla twojego pokoju dźwięki, wyobraź sobie temperaturę czy strukturę dotykanych przedmiotów. W wyobraźni spokojnie i powoli podejdź do drzwi, wyjdź. Delikatnie przeciągnij się... Otwórz oczy. A teraz weź kartkę i zapisz zapamiętane czasowniki.

Informacja dla nauczyciela:

Mnemotechniki pochodzą ze starożytności. W Grecji podczas uczy w domu jednego z tessalskich bogaczy zawalił się dach. Tuż przed tragedią poeta Simonides opuścił na chwilę przyjęcie, a gdy powrócił, zastał tylko ruiny i zmiażdżone ciała przyjaciół, których nie można było rozpoznać. Nikt nie potrafił zidentyfikować wśród ofiar swoich bliskich, jedynie Simonides, na podstawie miejsc, które goście zajmowali w salach, określił, kto jest kim. Pod wpływem tego tragicznego wypadku i zaskoczenia skutecznością pamięci Simonides doszedł do wniosku, że można istotnie wspomóc pamięć, używając do zapamiętywania określonego porządku i wyobrażeń wzrokowych. Tak powstała pierwsza technika skutecznego zapamiętywania nazwana *Rzymski pokój*, a techniki zapamiętywania zostały nazwane mnemotechnikami od imienia Mnemosyne, matki muz uosabiającej pamięć.

B.Poćwiardowska, *Program profilaktyczny „Puzzle”*, Kielce 2004, s. 54.

Załącznik nr 6

Kochać i tracić...

Kochać i tracić, pragnąć i żałować,
Padać boleśnie i znów się podnosić,
Krzyżeć tęsknocie „precz!” i błagać „prowadź!”
Oto jest życie: nic, a jakże dosyć...

Zbiegać za jednym klejnotem pustynie,
Iść w toń za perłą o cudu urodzie,
Ażeby po nas zostały jedynie
Ślady na piasku i kręgi na wodzie.

1.Staff, *Kochać i tracić* [w:] L.Staff, *Łabędź i lira*, Lublin 1986, s. 12.

Podkreśl w wierszu wszystkie czasowniki, wpisz je do tabeli i określ formę.

lp.	wyraz	forma wyrazu				
		osoba	liczba	rodzaj	czas	tryb
X	czasownik					
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						
8.						
9.						
10.						
11.						
12.						
13.						

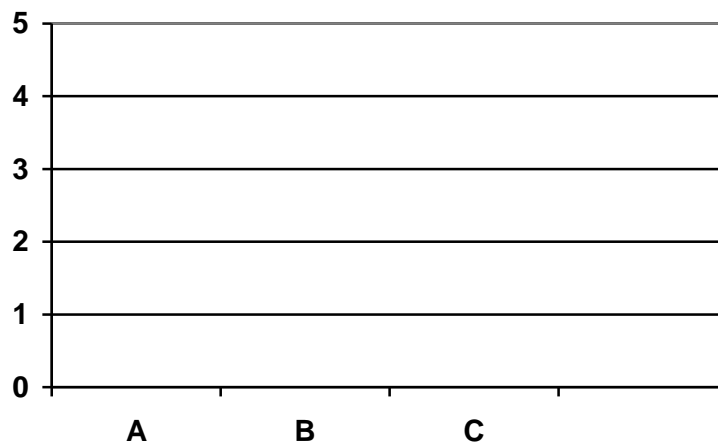
Załącznik nr 7

Przed rozpoczęciem pracy uzupełnijcie intuicyjnie wykres będący matrycą kompetencji. Litery **A, B, C** to oznaczenia członków grupy: wzrokowiec, słuchowiec, kinestetyk; cyfry oznaczają poziom wiedzy o czasowniku: **1.** nie posiadam tej wiedzy, **2.** uczę się podstawowych wiadomości, **3.** posiadam pewne wiadomości z tego zakresu, ale nie potrafię samodzielnie z tym materiałem pracować, **4.** pracuję samodzielnie, **5.** uczę innych.

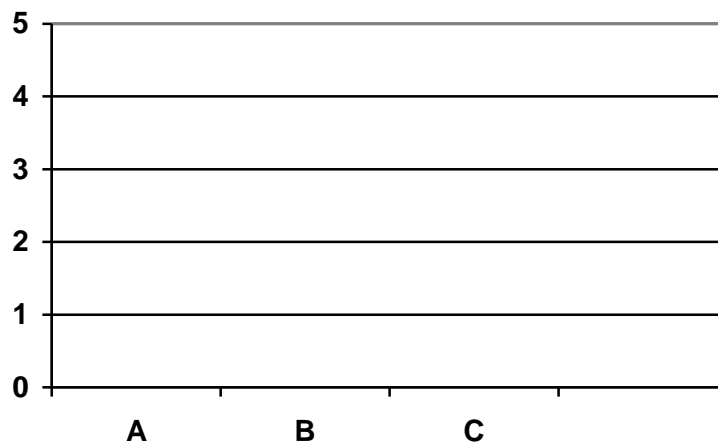
Po ukończeniu pracy w grupie powtórz samoocenę.

.....

Matryca kompetencji – przed rozpoczęciem pracy

Matryca kompetencji – po zakończeniu pracy

TRYB OZNAJMUJĄCY (orzekający) – czas przeszły

W miejscach wykropkowanych wpiszcie **X**, jeśli zauważycie, że odmieniane w określonym trybie i czasie czasowniki mają tę kategorię gramatyczną, --- jeśli jej nie mają. Natomiast w prostokątach umieśćcie charakteryzujące tę kategorię gramatyczną elementy (końcówki, ikonki, hasła, obrazy, znaki) w taki sposób, by stały się rozpoznawalne.

KATEGORIE GRAMATYCZNE												
OSOBA (os.)			LICZBA (l.)		RODZAJ (r.)					CZAS (cz.)		
1. os. ja	2. os. ty	3. os. on os. ona os. ono	pojedyncza (l. poj.)	mnoga (l. mn.)	męski (r. m.)	męskoosobowy (r. mos.)				przeszły (cz. przesz.)	
.....						
.....	żeński (r. ż.)	niemęskoosobowy (r. nmos.)						
.....						
1. os. my	2. os. wy	3. os. oni os. one	nijaki	☐	☐	☐	☐	☐		
.....		(r. n.)	☐	☐	☐	☐	☐		☐
.....	☐	☐	☐	☐	☐		☐
				☐	☐	☐	☐		☐
												

TRYB OZNAJMUJĄCY (orzekający) – czas teraźniejszy

W miejscach wykropkowanych wpiszcie **X**, jeśli zauważycie, że odmieniane w określonym trybie i czasie czasowniki mają tę kategorię gramatyczną, --- jeśli jej nie mają. Natomiast w prostokątach umieścić charakteryzujące tę kategorię gramatyczną elementy (końcówki, ikonki, hasła, obrazy, znaki) w taki sposób, by stały się rozpoznawalne.

KATEGORIE GRAMATYCZNE											
OSOBA (os.)			LICZBA (l.)		RODZAJ (r.)					CZAS (cz.)	
1. os. ja	2. os. ty	3. os. on os. ona os. ono	pojedyncza (l.poj.)	mnoga (l.mn.)	męski (r. m.)	męskoosobowy (r. mos.)				teraźniejszy (cz. ter.)
.....				
.....	żeński (r. ż.)	niemęskoosobowy (r. nmos.)					
.....					
1. os. my	2. os. wy	3. os. oni os. one	nijaki						
.....			(r. n.)						
.....				

TRYB OZNAJMUJĄCY (orzekający) – czas przyszły prosty

W miejscach wykropkowanych wpiszcie **X**, jeśli zauważycie, że odmieniane w określonym trybie i czasie czasowniki mają tę kategorię gramatyczną, --- jeśli jej nie mają. Natomiast w prostokątach umieśćcie charakteryzujące tę kategorię gramatyczną elementy (końcówki, ikonki, hasła, obrazy, znaki) w taki sposób, by stały się rozpoznawalne.

KATEGORIE GRAMATYCZNE												
OSOBA (os.)			LICZBA (l.)		RODZAJ (r.)					CZAS (cz.)		
1. os. ja	2. os. ty	3. os. on os. ona os. ono	pojedyncza (l. poj.)	mnoga (l. mn.)	męski (r. m.)	męskoosobowy (r. mos.)					przyszły prosty (cz.przysz.pr.)
.....					
.....	żeński (r. ż.)	niemęskoosobowy (r. nmos.)						
.....						
1. os. my	2. os. wy	3. os. oni os. one	nijaki	■	■	■	■	■	■	
.....		(r. n.)	■	■	■	■	■	■	
.....	■	■	■	■	■	
												

TRYB OZNAJMUJĄCY (orzekający) – czas przyszły złożony z osobową formą czasownika

W miejscach wykropkowanych wpiszcie **X**, jeśli zauważycie, że odmieniane w określonym trybie i czasie czasowniki mają tę kategorię gramatyczną, --- jeśli jej nie mają. Natomiast w prostokątach umieśćcie charakteryzujące tę kategorię gramatyczną elementy (końcówki, ikonki, hasła, obrazy, znaki) w taki sposób, by stały się rozpoznawalne.

KATEGORIE GRAMATYCZNE												
OSOBA (os.)			LICZBA (l.)		RODZAJ (r.)					CZAS (cz.)		
1. os. ja	2. os. ty	3. os. on os. ona os. ono	pojedyncza (l. poj.)	mnoga (l. mn.)	męski (r. m.)	męskoosobowy (r. mos.)				przyszły złożony (cz. przysz.zł.)	
.....					
.....	żeński (r. ż.)	niemęskoosobowy (r. nmos.)						
.....			
1. os. my	2. os. wy	3. os. oni os. one	nijaki (r. n.)	■	■	■	■	■	■	
.....	■	■	■	■	■	■	
								■	■	■	■

TRYB OZNAJMUJĄCY (orzekający) – czas przyszły złożony z bezokolicznikiem

W miejscach wykropkowanych wpiszcie **X**, jeśli zauważycie, że odmieniane w określonym trybie i czasie czasowniki mają tę kategorię gramatyczną, --- jeśli jej nie mają. Natomiast w prostokątach umieśćcie charakteryzujące tę kategorię gramatyczną elementy (końcówki, ikonki, hasła, obrazy, znaki) w taki sposób, by stały się rozpoznawalne.

KATEGORIE GRAMATYCZNE											
OSOBA (os.)			LICZBA (l.)		RODZAJ (r.)					CZAS (cz.)	
1. os. ja	2. os. ty	3. os. on os. ona os. ono	pojedyncza (l. poj.)	mnoga (l. mn.)	męski (r. m.)	męskoosobowy (r. mos.)				przyszły złożony (cz. przysz.zł.)
.....					
.....		
1. os. my	2. os. wy	3. os. oni os. one	nijaki (r. n.)	☐	☐	☐	☐	☐	
.....		☐	☐	☐	☐	☐	☐	
				☐	☐	☐	☐	☐	☐	
											

TRYB ROZKAZUJĄCY

W miejscach wykropkowanych wpiszcie **X**, jeśli zauważycie, że odmieniane w określonym trybie czasowniki mają tę kategorię gramatyczną, --- jeśli jej nie mają. Natomiast w prostokątach umieścicie charakteryzujące tę kategorię gramatyczną elementy (końcówki, ikonki, hasła, obrazy, znaki) w taki sposób, by stały się rozpoznawalne.

KATEGORIE GRAMATYCZNE												
OSOBA (os.)			LICZBA (l.)		RODZAJ (r.)						CZAS (cz.)	
1. os. ja	2. os. ty	3. os. on os. ona os. ono	pojedyncza (l. poj.)	mnoga (l. mn.)	męski (r.m.)	męskoosobowy (r.mos.)					przeszły (cz.przesz.)
.....
.....	żeński (r. ż.)	niemęskoosobowy (r. nmos.)					przyszły prosty (cz.przysz.pr.)
.....
1. os. my	2. os. wy	3. os. oni os. one	nijaki	■	■	■	■	■	■	<div style="border: 1px solid black; width: 100%; height: 100%;"></div>
.....			(r. n.)	■	■	■	■	■	
.....	■	■	■	■	■	■	
.....	■	■	■	■	■	■	

Załącznik nr 9 – czas przeszły

	kocha<u>ć</u>
---	----------------------

bezokolicznik	kocha<u>łem</u>
----------------------	------------------------

1.os.l.poj.r.m.	kocha<u>łeś</u>
------------------------	------------------------

2.os.l.poj.r.m.	kocha<u>ł</u>
------------------------	----------------------

3.os.l.poj.r.m.	kocha<u>łam</u>
------------------------	------------------------

1.os.l.poj.r.ż.	kocha<u>łaś</u>
------------------------	------------------------

2.os.l.poj.r.ż.	kocha<u>ła</u>
------------------------	-----------------------

3.os.l.poj.r.ż.	kocha<u>ło</u>
------------------------	-----------------------

3.os.l.poj.r.n.	
------------------------	---

bezokolicznik	kochali<u>śmy</u>
----------------------	--------------------------

1.os.l.mn.r.mos.	kochali<u>ście</u>
-------------------------	---------------------------

2.os.l.mn.r.mos.	kochali<u>li</u>
-------------------------	-------------------------

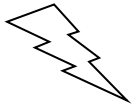
3.os.l.mn.r.mos.	kochali<u>śmy</u>
-------------------------	--------------------------

1.os.l.mn.r.nmos.	kochali<u>ście</u>
--------------------------	---------------------------

2.os.l.mn.r.nmos.	kochali<u>ły</u>
--------------------------	-------------------------

3.os.l.mn.r.nmos.	
--------------------------	---

Załącznik nr 10 – czas terażniejszy

	pragnąć
---	----------------

bezokolicznik	pragnie<u>my</u>
----------------------	-------------------------

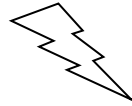
bezokolicznik	1.os.l.poj.
----------------------	--------------------

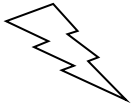
1.os.l.mn.	pragnie<u>cie</u>
-------------------	--------------------------

pragnę	2.os.l.poj.
---------------	--------------------

2.os.l.mn.	pragną
-------------------	---------------

pragnie<u>sz</u>	3.os.l.poj.
-------------------------	--------------------

3.os.l.mn.	
-------------------	---

pragnie	
----------------	---

Załącznik 11 – czas przyszły prosty

	straci<u>ć</u>
---	-----------------------

bezokolicznik	stracim<u>y</u>
----------------------	------------------------

bezokolicznik	1.os.l.poj.
----------------------	--------------------

1.os.l.mn.	stracic<u>ie</u>
-------------------	-------------------------

strac<u>e</u>	2.os.l.poj.
----------------------	--------------------

2.os.l.mn.	strac<u>a</u>
-------------------	----------------------

stracis<u>z</u>	3.os.l.poj.
------------------------	--------------------

3.os.l.mn.	
-------------------	---

straci<u>ę</u>	
-----------------------	---

Załącznik nr 12 – czas przyszły złożony,

	żałow<u>ać</u>
---	-----------------------

bezokolicznik	<u>będę</u> żałował
----------------------	--------------------------------

1.os.l.poj.r.m.	<u>będziesz</u> żałował
------------------------	------------------------------------

2.os.l.poj.r.m.	<u>będzie</u> żałował
------------------------	----------------------------------

3.os.l.poj.r.m.	<u>będę</u> żałowała
------------------------	---------------------------------

1.os.l.poj.r.ż.	<u>będziesz</u> żałowała
------------------------	-------------------------------------

2.os.l.poj.r.ż.	<u>będzie</u> żałowała
------------------------	-----------------------------------

3.os.l.poj.r.ż.	<u>będzie</u> żałowało
------------------------	-----------------------------------

z użyciem osobowego czasownika

3.os.l.poj.r.n.	
------------------------	---

bezokolicznik	<u>będziemy</u> żałowali
----------------------	-------------------------------------

1.os.l.mn.r.mos.	<u>będziecie</u> żałowali
-------------------------	--------------------------------------

2.os.l.mn.r.mos.	<u>będą</u> żałowali
-------------------------	---------------------------------

3.os.l.mn.r.mos.	<u>będziemy</u> żałowały
-------------------------	-------------------------------------

1.os.l.mn.r.nmos.	<u>będziecie</u> żałowały
--------------------------	--------------------------------------

2.os.l.mn.r.nmos.	<u>będą</u> żałowały
--------------------------	---------------------------------

3.os.l.mn.r.nmos.	
--------------------------	---

Załącznik nr 13 – czas przyszły złożony,

z użyciem nieosobowego czasownika

	żałowa <u>ć</u>
---	-----------------

bezokolicznik	<u>bedziemy</u> żałować
---------------	----------------------------

bezokolicznik	<u>będę</u> żałować
---------------	------------------------

1.os.l.mn.	<u>będziecie</u> żałować
------------	-----------------------------

1.os.l.poj.	<u>będziesz</u> żałować
-------------	----------------------------

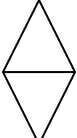
2.os.l.mn.	<u>będą</u> żałować
------------	------------------------

2.os.l.poj.	<u>będzie</u> żałować
-------------	--------------------------

3.os.l.mn.	
------------	---

3.os.l.poj.	
-------------	---

Załącznik 14 – tryb rozkazujący

	padać
---	--------------

bezokolicznik	padnij<u>my</u>
----------------------	------------------------

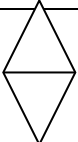
bezokolicznik	1.os.l.poj.
----------------------	--------------------

1.os.l.mn.	padnij<u>cie</u>
-------------------	-------------------------

-----	2.os.l.poj.
-------	--------------------

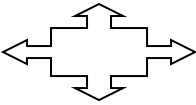
2.os.l.mn.	<u>niech</u> padną
-------------------	---------------------------

padnij	3.os.l.poj.
---------------	--------------------

3.os.l.mn.	
-------------------	---

<u>niech</u> padnie	
----------------------------	---

Załącznik nr 15 – tryb przypuszczający

	krzycze<u>ć</u>
---	------------------------

bezokolicznik	krzyczał<u>by</u>m
----------------------	---------------------------

1.os.l.poj.r.m.	krzyczał<u>by</u>ś
------------------------	---------------------------

2.os.l.poj.r.m.	krzyczał<u>by</u>
------------------------	--------------------------

3.os.l.poj.r.m.	krzyczał<u>aby</u>m
------------------------	----------------------------

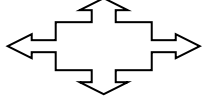
1.os.l.poj.r.ż.	krzyczał<u>aby</u>ś
------------------------	----------------------------

2.os.l.poj.r.ż.	krzyczał<u>aby</u>
------------------------	---------------------------

3.os.l.poj.r.ż.	krzyczał<u>obym</u>
------------------------	----------------------------

1.os.l.poj.r.n.	krzyczał<u>oby</u>ś
------------------------	----------------------------

2.os.l.poj.r.n.	krzyczał<u>oby</u>
------------------------	---------------------------

3.os.l.poj.r.n.	
------------------------	---

bezokolicznik	krzyczel<u>iby</u>śmy
----------------------	------------------------------

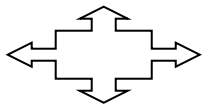
1.os.l.mn.r.mos.	krzyczel<u>iby</u>ście
-------------------------	-------------------------------

2.os.l.mn.r.mos.	krzyczel<u>iby</u>
-------------------------	---------------------------

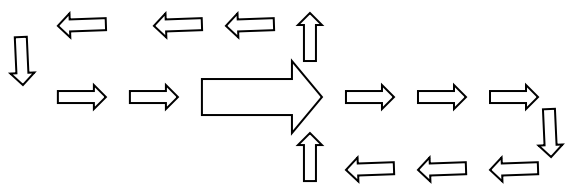
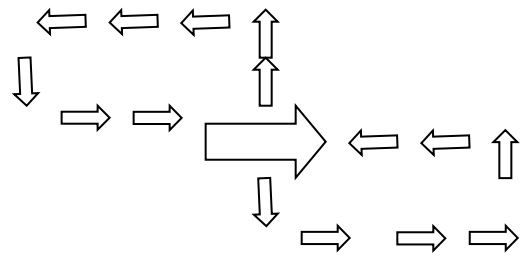
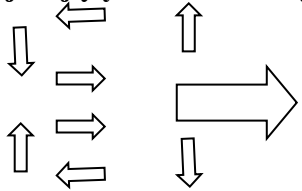
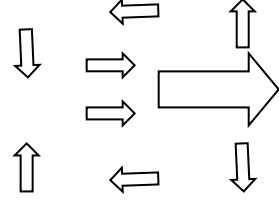
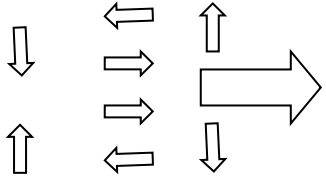
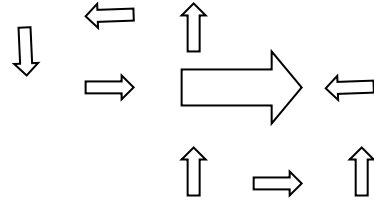
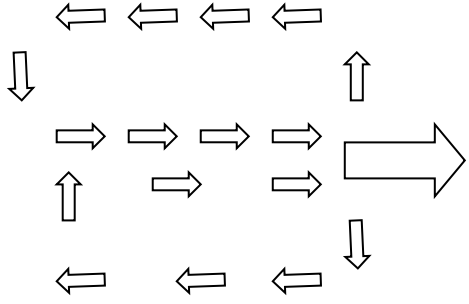
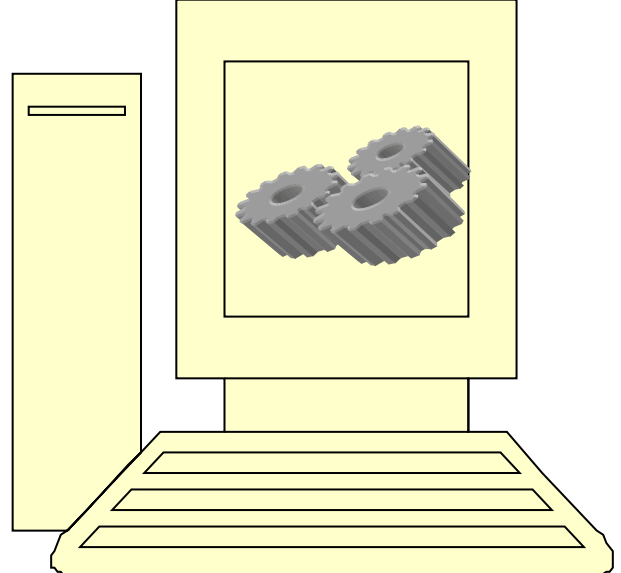
3.os.l.mn.r.mos.	krzyczały<u>by</u>śmy
-------------------------	------------------------------

1.os.l.mn.r.nmos.	krzyczały<u>by</u>ście
--------------------------	-------------------------------

2.os.l.mn.r.nmos.	krzyczały<u>by</u>
--------------------------	---------------------------

3.os.l.mn.r.nmos.	
--------------------------	---

Załącznik nr 16

<p style="text-align: center;">ściąga</p> <p style="text-align: center;">tryb oznajmujący czas przeszły</p> 	<p style="text-align: center;">ściąga</p> <p style="text-align: center;">tryb oznajmujący cz. przysz. zł. osobowy</p>
<p style="text-align: center;">ściąga</p> <p style="text-align: center;">tryb oznajmujący czas teraźniejszy</p> 	<p style="text-align: center;">ściąga</p> <p style="text-align: center;">tryb oznajmujący czas przyszły prosty</p>
<p style="text-align: center;">ściąga</p> <p style="text-align: center;">tryb oznajmujący cz. przyszły zł. nieosobowy</p> 	<p style="text-align: center;">ściąga</p> <p style="text-align: center;">tryb rozkazujący</p>
<p style="text-align: center;">ściąga</p> <p style="text-align: center;">tryb przypuszczający</p> 	

Załącznik nr 17

<p>Kochałbyś i tracił Kochałbyś i tracił, pragnąłbyś i żałował, Padałbyś boleśnie i znów się podnosił, Krzyczałbyś tęsknocie „precz!” i błagałbyś „prowadź!” Oto jest życie: nic, a już dosyć...</p> <p>Zbiegałbyś za jednym klejnotem pustynie, Szedłbyś w toń za perłą o cudu urodzie, Ażeby po nas zostały jedynie Ślady na piasku i kręgi na wodzie.</p> <p style="text-align: right;">Leopold Staff <i>Kochać i tracić</i></p>	<p>Kochaj i trać Kochaj i trać, pragnij i żałuj, Padaj boleśnie i znów się podnoś, Krzycz tęsknocie „precz!” i błagaj „prowadź!” Oto jest życie: nic, a już dosyć...</p> <p>Zbiegaj za jednym klejnotem pustynie, Idź w toń za perłą o cudu urodzie, Ażeby po nas zostały jedynie Ślady na piasku i kręgi na wodzie.</p> <p style="text-align: right;">Leopold Staff <i>Kochać i tracić</i></p>
<p>Kochasz i tracisz Kochasz i tracisz, pragniesz i żałujesz, Padasz boleśnie i znów się podnosisz, Krzyczysz tęsknocie „precz!” i błagasz „prowadź!” Oto jest życie: nic, a już dosyć...</p> <p>Zbiegasz za jednym klejnotem pustynie, Idziesz w toń za perłą o cudu urodzie, Ażeby po nas zostały jedynie Ślady na piasku i kręgi na wodzie.</p> <p style="text-align: right;">Leopold Staff <i>Kochać i tracić</i></p>	<p>Niech kocha i traci Niech kocha i traci, niech pragnie i żałuje, Niech pada boleśnie i znów się podnosi, Niech krzyczy tęsknocie „precz!” i błaga „prowadź!” Oto jest życie: nic, a już dosyć...</p> <p>Niech zbiega za jednym klejnotem pustynie, Niech idzie w toń za perłą o cudu urodzie, Ażeby po nas zostały jedynie Ślady na piasku i kręgi na wodzie.</p> <p style="text-align: right;">Leopold Staff <i>Kochać i tracić</i></p>
<p>Kochalibyśmy i tracili Kochalibyśmy i tracili, pragnęlibyśmy i żalowali, Padalibyśmy boleśnie i znów się podnosili, Krzyczelibyśmy tęsknocie „precz!” i błagali „prowadź!” Oto jest życie: nic, a już dosyć...</p> <p>Zbiegalibyśmy za jednym klejnotem pustynie, Szlibyśmy w toń za perłą o cudu urodzie, Ażeby po nas zostały jedynie Ślady na piasku i kręgi na wodzie.</p> <p style="text-align: right;">Leopold Staff <i>Kochać i tracić</i></p>	<p>Będę kochać i tracić Będę kochać i tracić, będę pragnąć i żałować, Będę padać boleśnie i znów się podnosić, Będę krzyzczeć tęsknocie „precz!” i błagać „prowadź!” Oto jest życie: nic, a już dosyć...</p> <p>Będę zbiegać za jednym klejnotem pustynie, Będę iść w toń za perłą o cudu urodzie, Ażeby po nas zostały jedynie Ślady na piasku i kręgi na wodzie.</p> <p style="text-align: right;">Leopold Staff <i>Kochać i tracić</i></p>